

Ангел Каралийчев
Сиромашка правда

Живеел един грънчар – сиромаш човек. Той правел гърнета, паници и стомни от глина, изпичал ги хубаво в грънчарската си пещ и обикалял селата – да разменя стоката си със зърно. Този грънчар имал един дръглив кон, който теглел каручката му, и един син – Иванчо, – много отракано и умно момче. Когато момчето станало на осемнайсет години, бащата натоварил каручката с грънци и рекъл:

– Сине Иванчо, ти си вече мъж. Време е да ме отмениш. Сядай на каручката и тръгвай да продадеш грънците. Додето се върнеш, аз ще измайсторя други. Няма да те уча какво да правиш, защото ти си имаш ум и разум. Ще ти кажа само едно: на отиване мини по горния път, а на връщане – по долния. Насред полето има един кръстопът. Като стигнеш там на връщане – изправи се с лице срещу месечината и дигни лявата си ръка. Тя ще ти покаже правия път. Ако тръгнеш надясно – ще стигнеш до свърталището на разбойниците. Хайде на добър час!

Подкарал Иванчо каручката и пътувал седем дни. На осмия осъмнал в едно село, потънало до гуша в сиромашия. В селото имало само десетина богати хора – кметът и неговите брадати съветници. Те дерели кожата на селяните и живеели нашироко. Разпрегнал Иванчо коня си на пазара и почнал да вика:

– Грънци продавам! Евтино ги давам! Паничка жито за шарена делва!

Но никой не излезнал да купи нещичко, защото житниците на селяните били отколе изпразнени. Младият грънчар се поомърлушил: ще пренощувам – рекъл си – и ще бягам оттука.

Вечерта на мегдана се изправил селският барабанчик и затумкал барабана:

– Продава се – викнал той – стогодишното общинско торище, натрупано накрай село. Който го вземе – няма да загуби!

– Я да го купя аз! – рекъл си Иванчо и тръгнал към общината.

– Ти какво ще дадеш за нашия стогодишен тор? – попитал го кметът.

– Давам – отвърнал Иванчо – каручката е всичките грънци.

– Малко е – поклатил глава брадатият кмет, – понади още!

– Давам и дръгливия си кон! – викнал грънчарят. Кметът се обърнал към деветимата си съветници:

– Какво ще кажете, да му дадем ли нашето непотребно торище?

– Давай го – отвърнали съветниците. – Ти ще вземеш каручката и дръгливия кон – да се разхождаш с кметицата, а пък ние ще си поделиме грънците.

Направили продажбата. Като станал стопанин на стогодишното общинско торище, Иванчо дълго мислил що да стори с него и най-сетне решил да го раздаде на сиромасите. Извадил последната си пари, платил на барабанчика и го накарал да удари още веднъж барабана и да обади на селяните, че който има пустала нива, може да си откара безплатно тор, колкото иска. Впрегнали сиромасите колите си и загребали торището. Цели двайсет дни карали угнил тор по нивите си. Най-сетне пристигнал последният сиромах и почнал да обира пепелчука. Не щеш ли, лопатата му ударила в камък. Като разринал пръстта, сиромахът открил една голяма гладка плоча.

– Стой! – викнал Иванчо. – Аз да видя какво има под плочата! – и се навел.

Отместил плочата и прехапал устни: под камъка била наместена сребърна делва, догоре пълна с жълтици.

Сиромасите си глътнали езиците. Кметът и брадатите съветници почнали да го усукват:

– Ние – рекли – сме ти продали торището, но делвата под камъка си е наша.

Тогав се намесил благодарният народ. Сиромасите почнали да викат:

– Делвата е на момчето! Тя беше заровена в самото торище. Никой няма право да му я отнема!

Ура-тута, най-сетне се спогодили: сребърната делва да остане за общината, а жълтиците – за Иванча. Купил си Иванчо един хубав кон като мряна, с черна опашка до земята, пресипал жълтиците в нови мешинени дисаги, преметнал ги на коня, наместил се върху седлото и потеглил назад – към своето село. Поел по долния път, както му поръчал бащата.

Но преди да се отдалечи, кметът събрал своите брадати съветници и викнал:

– Ние трябва да отнемем жълтиците на оня грънчарски син. Изведнъж деветимата съветници дръпнали брадите си и останали голобради.

– Препашете ятаганите! – повторно извикал кметът.

Девет черни ръце се протегнали към стената, откачили девет тежки ятагана и ги препасали на кръстовете си.

– Яхнете най-бързите коне, преварете оня с дисагите, отсечете му главата и преди да пропеят първи петли, искам дисагите тук да бъдат!

Деветимата разбойници изскочили навън, влезли в заключения с три ключа общински яхър, яхнали най-бързите коне и изчезнали в нощта.

В туй време Иванчо безгрижно се клател на конското седло и свирукал. Греела пълна месечина. Конят вървял по едно равно поле. Насред полето, сякаш изпод земята излязъл, насреща му се задал друг конник – млад човек с висок калпак като Иванчовия, с черни огнени очи и секира през лявата ръка.

– Къде, побратиме? – попитал чужденецът. – Отивам ей – отвърнал Иванчо.

– Ще ме приемеш ли да ти бъда дружина?

– На драго сърце – отвърнал Иванчо, – аз за другар душата си давам.

Тръгнали двамата един до друг и заприказвали сърдечно. Стигнали на един кръстопът.

– Сега накъде? – спрял коня си Иванчо, но изведнъж се досетил за бащината си поръка, обърнал се с лице към месечината и дигнал лявата си ръка. – Нататък – рекъл той, – там е правият път.

И бутнал коня си наляво, но чужденецът отбил надясно и викнал със заповеднически глас:

– Върви след мен!

– Чакай, побратиме – рекъл Иванчо, – този път не води към хубаво място. Той ще ни изведе в свърталището на разбойниците.

– Ти щом си с мене, от никакви разбойници да не се боиш! – обърнал се чужденецът и размахал секирата си.

Иванчо покорно препуснал подире му.

Извървели полето. Навлезли в една гора. Цяла нощ се блъскали в тъмнината. Наближавало да съмне, когато стигнали в едно непознато село. Тръгнали по улиците, но никъде не видели жива душа, нито светлика. Спрели пред една кръчма. Вратата – отворена, а вътре – никой. Слезли от конете, запалили една свещица, седнали до една маса и изкарали, каквото носели, да похапнат. Пили по една паничка вино, което наточили от кръчмарското буренце. Иванчо почнал да се прозява. Другарят му рекъл:

– Ти, побратиме, лягай да поспиш, а пък аз ще ида да разбера какво има в селото.

Иванчо се изтегнал до камината, а оня със секирата излязъл. Дълго ходил насам-нататък и се слушвал. Мъртва тишина, хората сякаш били измрели. Но ето че както пристъпвал лекичко като елен, момъкът изведнъж замръзнал на мястото си и притаил дъх. Наблизо изпод земята се чули сподавени човешки гласове. Наближил крадешком до мястото, където се чували гласовете, и видял гривна на кладенец. Трябва да е

пресъхнал, щом има вътре хора. Но да ги чуем какво приказват.

– Грънчарският син отколе е влязъл в кръчмата! – обадил се един от гласовете.

– Той е уморен, ще пие паница вино и ще заспи като заклан – прошепнал втори глас.

– Трябва вече да е заспал, защото още преди един час чухме тропота на коня му – изръмжал трети глас.

– Време е! Излизайте един по един навън! – изкомандувал първият глас.

Иванчовият побратим стиснал здраво дръжката на секирата си и приближил до кладенеца. Ето го първия разбойник! Щом си подал главата над гривната – момъкът замахнал.

– Веднъж удрям – извикал той, – дваж не повтарям! – и главата на разбойника се търкулнала.

Появил се вторият.

И с него се случило същото.

Третият.

Четвъртият.

Петият...

Най-сетне – троп! троп! троп! – подал глава и последният.

– Къде сте? – извикал той, но само за един миг Иванчовият побратим свършил и с него.

След това се върнал в кръчмата и събудил Иванча.

– Ставай – рекъл той – да ходиме, защото ни чака дълъг път.

Пак яхнали конете. Цял ден препусkali. Девет реки прегазили, осем планини прехвърлили. Затъмнели в един голям град. Отбили се в най-големия градски хан, хубаво се навечеряли и легнали да спят.

В тоя град господарувал един зъл цар. Щом узнал, че в хана са отседнали незнайни пътници, той изпратил своите слуги, да узнаят що за хора са, откъде идват и какво носят. Слугите на бърза ръка узнали всичко и като разправили на царя, че пътниците носят дисаги с жълтици и само една малка секира, очите на злия цар пламнали:

– Ще им вземем и парите, и главите. Поканете ги в двореца утре! На другия ден самият царски виночерпец отнесъл в големия хан бъклицата и поканата на царя.

– Хубав ли е дворецът на царя? – попитал Иванчо пратеника.

– Дворецът е хубав и не толкоз, но княгинята няма равна на себе си в целия свят.

– Бре, хайде тогава да я видим! – скочил Иванчовият побратим.

Купили си нови дрехи, обръснали се, засукали мустаците и се упътили, към двореца. Парите оставили в хана – под ключ.

Царят посрещнал гостите, плеснал с ръце й поръчал да ги нагостят с най-хубавото ядене. Когато се нахранили, както трябва, царят пак плеснал с ръце и викнал:

– Донесете виното!

Тогава се появила със златна бъклица на сребърен танур самата царска дъщеря и цялата стая грейнала. Иванчо онемял: което е право–право, такава хубавица не бил виждал през живота си. Момата го изгледала много жално, когато му подала бъклицата, но нищо не рекла. Додето се изреждали другите на трапезата да опитат царското вино – Иванчо не снемал очи от нея.

– Харесва ли ти? – попитал го царят. – Много – отвърнал Иванчо.

– Да тия дам за жена, щом е тъй.

Иванчо погледнал побратима си.

– Вземи я – пошепнал пратеникът, – аз като съм с тебе, от нищо се не бой.

Направили голяма сватба. Додето всички се веселили, царската дъщеря, която също се била захласнала подир Иванча, тайно-ронела сълзи и бършела очите си с копринена кърпичка. Защо плачела хубавицата? Тя плачела, защото знаела, че на този момък е настъпил последният час. Четиридесет пъти нейният баща я женил за какви ли не момци и всяка нощ, когато тя и младоженецът се прибирали да спят, злият цар изпращал своята змия-пепелянка да клъвне момъка между веждите. Пепелянката се промъквала в младоженската стая през ключовата дупка. За другите, които били царски и болярски синове, княгинята плакала и не плакала, но за Иванча й се късало сърцето.

Свършила сватбата. Млъкнали певците и цигуларите. Прибрали се Иванчо и невестата да спят в една стая. Заклучили позлатената врата. А Иванчовият побратим се изтегнал до прага на стаята, постлал си кожухчето и легнал, като сложил главата си на секирата.

Минало полунощ. Иванчо и царската дъщеря заспали, а побратимът лежал, гледал към тавана и слухтял. Като се обадил първият петел в царската градина, той чул тихо шумолене. Извил очи и видял, че по стълбите пълзи една пепелянка, с вирната нагоре глава. Затворил си очите. Престорил се на заспал. Змията се плъзнала по гърдите му, изправила се на вратата и тъкмо когато си навряла главата в ключовата дупка – Иванчовият побратим скочил на крака, грабнал секирата, замахнал и ударил пепелянката.

– Веднъж удрям, дважд не повтарям! – викнал той.

В стаята на младоженците паднала отсечената змийска глава, а пред краката му се свлякло люспестото тяло на влечугото.

Като свършил и тая работа, побратимът похлопал на вратата, събудил младоженците и ги извел тихомълком от двореца. Отишли в хана, прибрали дисагите и преди да се събуди царят, двамата конници препуснали към гората. Седнала напреки на коня пред Иванча, царската дъщеря треперела като лист, но Иванчо ѝ шепнел на ухото:

– Не бой се, докато е с нас моят верен побратим!

Седем дни и нощи препускали през гори и планини. Най-сетне стигнали Иванчовото село. Преди да влязат в селото, Иванчовият побратим спрял коня си и рекъл:

– Моят път беше дотука. Приберете се в грънчарския дом и живеете честито и справедливо. Прощавайте!

– Какъв човек си ти и кой те проводи да ме вардиш по пътя? – попитал Иванчо.

– Аз съм народен воин. Проводи ме моята майка да те пазя, защото стори голямо добро на сиромасите.

– Как се казва твоята майка?

– Правда сиромашка.

И щом изрекъл тия думи, побратимът изведнъж се изгубил, сякаш потънал в земята.

– Чуден човек! – промълвил Иванчо и препуснал към грънчарницата с царската дъщеря на коня.

КРАЙ

© Ангел Каралийчев

Сканиране, разпознаване и редакция: unicode, 2007

Публикация:

Ангел Каралийчев
Български народни приказки
Издаелство „Народна младеж“

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/3563>]